

Kunagise Tellisetehase, rahvasuus Tõngi talu, vanaperemehe Jüri Tiitsu mälestusi Sulu külast ja tema enda elust

Üks asi on kindel, Tiitsud põlvnevad rootslastest, seda kinnitavad kõik Tiitsude nime kandjad. See võis sündida 250-300 aastat tagasi, kui Haimre mõisa parun kutsus Rootsist kolm ehitusmeistrit, komvenda kes mõisa ringkarjalauta (mõisa vastas üle tee) ehitanud. Ja need olnudki

Tiitsude esiisad. Rohkem nendest rahvasuu ei räägi. Aga teada on, et kaua aega olnud Tiitsud vabad mehed (Rootsi alamad). Neid polnud soldatiks pandud, teole sunnitud ega tallis ihuhirmu antud. Seda teadis ka minu isa kindlasti rääkida. Tiitsude kätteks (hälliks) peetakse Kalda talu Jõeäärse külas. Sealt olevad nad laiali levinud.

Minu isaisa Jüri on sündinud umbes 1800. aastal, seda oletan oma isa vanusest, kes on sündinud 1826. aastal Sulu külas Jalapere talus. Vanarahva jutu järgi olnud küla siis suur, laialdane ja perederikas. Seda tõendavad ka mõlemal jõe kaldal olevad ahjuvaremed ja kraavikohad, mis tänapäevani veel säilinud. Ka olevat olnud siin paberi- või papivabrik, mille paisu kindlustuspalgid praegu veel tunda ja näha on Silla ja Sillaotsa talude kohal.

Ka on sellel külal kirik olnud. Nüüd on varemed Kihuna kabeli nime all juba täiesti umbe vajunud. Poisikesena nägin seda kabelit kaunis tervena, see on ligi seitsekümmend aastat tagasi. Lagi ja katus olid sisse vajunud, viilud olid püsti, mille küljes veel uksti tolgendamas. Ka sisemised ukсед olid veel rusude vahelt näha. On veel olemas kõrged tellisetehase varemed Limbergi krundi sees, kuigi Haimre mõisa revisjonis ei ole selle tellisetehase kohta midagi juttu. Isiklikult käisin neli aastat tagasi vundamendi varemetelt poti tükke ja kive korjamas, kui need vundamendi jäänused maaparanduse käigus lõplikult likvideeriti. Nii ei jäänudki sellest vabrikust muud teadet, kui mälestused. Veel väidab Limberg, et kündes oma põldudel, leidvat väga palju majade vundamente, mis saha taha kinni hakkavad. Muidugi sõjad ja katk, mis muistsel ajal terved külad hävitas ja inimesed tappis. Ka Sulu küla on selles möllus hävitatud, surnute matmise koht on Mõisa talu põllu sees.

Ligi 150 aastat tagasi, 1800, aasta paiku lõhkus Haimre mõisa omanik Sulu küla, tehast karjamõisa, kõik elanikud kihutati Sulult allavett paksu laande, kus asub nüüd Jõeäärse küla. Endine Jalapere talu olnud jõe kaldal kohal kus praegune Mõisa talu kivi eluhoone. Mõis laskis selle ehitada kupja elamuks (eespool on mainitud valitseja

elamuks), just endise Jalapere talu varemetele. Minu isa ja vana Sinika eit rääkisid, et nad olid näinud veel varemetel selle ahju turbapostidega püsti olevat. Mu isaisa olnud siis kaheteistaastane, kui vanematega Sulu külast välja kolinud ja uude kodusse, Jalapere tallu. Neid olnud kolm venda. Üks nendest asunud Värava tallu, teine olnud mõisas kupjaks ja pärast läinud Uhta talusse peremeheks. Jüri pärinud kodutalu. Nii olid siis minu isa, Värava Jüri isa ja Uhta vanaperenaise isa (neid ma poisikesepõlves veel kõiki nägin) vennaste lapsed.

Minu isa Juhan Jüri poeg, Juhan Jüri poeg on sündinud Jalaperes 1826. aastal. Vendi tal ei olnud, aga õdesid vist viis. Kõige vanem Pastika talus vanaperenaiseks, teine Murru Hendriku naine, kolmas Landi Hansu ema, neljas Põllis Posti talus ja viies Kärsama metsavahi naine. Suuemat jagu neist olen ma lapsepõlves näinud. Nad olid kõik mu isast vanemad.

Mu isa kosis Sae talu tütre Mari omale naiseks. Viimase isa oli väga agar ja hoolas töömees, aga sellejuures ka suur viiulimängija ja laulumees. Kui ta noormees olnud, kutsunud mõisaproua, kes suur muusika sõber olnud, teda jõulupuu alla mängima ja laulma. Õdesid on mu emal olnud üks, Paeküla möldril perenaiseks. Ja vendi kaks. Üks jäi koju Saele peremeheks ja teine läks Mõraste Tõnisele peremeheks.

Minu isa aga oli lasterikas, terve tosin kohe – viis poega ja seitse tüdruku. Kõige vanem tütar Liisu oli Tolli Aasaotasa perenaiseks, Mari Kunsu külas Mäel. Hans oli kolmas, kes kodutallu peremeheks jäi, Mai oli Tolli Mardil perenaine, Ann kooliõpetaja Siidermanni naine, Juhan kooliõpetaja Harjumaal Rabiveres, Tuhalas ja lõpuks Kaius, kus ta 1895. aastal suri ja mina jäin tema asemele. Tõnis oli ka kooliõpetaja Venemaal ja pärast Valgus, viimaks kaupmees Märjamaal, kus kosis veel vana Arteli memme ja siis suri maha. Tütar Miina sai Tallinas sadamatöölise naiseks, Tiina oli Vaimõisas Lendi Hansu naine. Jaan õppis sepaks ja läks Kasti Matsarule koduväiks. Kõige noorem tütar Kai suri kahe aastaselt, seega jäin mina pesamunaks. olin kaunis vallatu jõmpsikas, aga mitte üleannetu. Suur maiasmokk ja ema soosik. Õppisin kohalikus vallakoolis, siis Kastis Vaheri juures, kust 1885. aastal astusin Kuuda seminari. Sel ajal algas suur venestamise hooaeg. Kooli õppus läks vene keele peale. Mõisnikud olid aga suured venestamise vastased, lõpetasid Kuuda kooli, sest see oli mõisnike ülal pidada ja mahutasid sinna pidalitõbised. Mina läksin end täiendama vene keeles Harjumaale Habaja-Äksi proviant vene keele kooli, mida Maksim ja Vellmann pidasid. Vellmann oli väga tubli koolimees, kus õppimises väga palju edasi jõudsin, hoopis rohkem kui kuudal, kus valitses väga iganenud õppemeetod. Äksi kooli lõpetades viis Vellmann mind Tallinna Gorodakoi koolimajja, kus eksami sooritasin. Siis võtsin veel ühe talve gümnaasist Burmeisteri juures vene keele tunde ja astusin 1889. aasta sügisel Hageri Maidlasse kooliõpetajaks, kusjuures ka vallakirjutaja kohuseid pidin täitma.

Vald oli väike, kus umbes kakskümmend last koolis käis. Palgaks sain aastas 120 rubla. Üks tiin oli põllu-, heina- ja karjamaad, nii et lehma võis pidada. Sain isa käest ka lehmullika ja seapõrsa. Nüüd ajasin juba nina püsti. Kirjutaja ameti eest sain 100 rubla ja tundsin end täitsa mehena. Koolitöös püüdsin olla agar. Et ma isalt hea muusika ande olin saanud, asutasin ka laulukoori, millega paar-kolm korda ka kirikus esinesin. Ise käisin laulmas kihelkonna meeskooris, mida kiriku orelimängija härra Lutvärk juhatas. Kahe aasta pärast, kevadel 1891, siirdusin Venemaale. Esiti natuke raha ju oli. Lonkisin niisama Tsarskoje-Selos, kus mu vend Jaan sel ajal Kirassiiri hobuseväe polgus kroonut teenis. Niikaua läks libedasti kui raha taskus. Jäi see väheks, pidin miskist teenistusest

kinni haarama, kuigi see oli kaunis täbar. Muud polnud elus õppinud kui mõne kirjatähe, kuid seda teenistust ilma soovitudeta oli võimatu saada. Aga tutvus niisugustes kohtades puudus täiesti. Lonkisin niisama Petrogradis, Strelnas, Oranjebaunis,

Kroonstatis, kus tahtsin laeva peale minna, aga ükski kapten mind kui õppimata meest ei tahtnud. Läksin jälle Tsarskesse tagasi ja hakkasin suuraednik Freundliche juures mustatöömeheks; mulda kaevama, peenraid tegema. Aga see töö täitanud venelaste hulgas, kes alati end kratsisid, mulle see ei sobinud. Paarinädalase töötamise järel tõmbasin hõlmad vöö vahele ja läksin minema. Nüüd oli hea nõu kallis. Käisin keisri aia aednike juures, aga sinna polnud lisajõudu tarvis. Nad andsid nõu: mine hakka kuskil aednikuks. Mis aednik niisugune on, kes pole elus jalga triiphoonessegi saanud. Aga häda ajab härja kaevu ja julge pealehallamine on pool võitu. Võtsin südame rindu ja läksin Pavlovskisse aiaäripidaja sakslase Rempini juurde ennast pakkuma. Tema oli suur eestlastest lugupidaja ja võttis mind kohe vastu. Kauplemise juures ütlesin, et ma pole päris väljaõppinud aednik, ainult siin-seal mõisa peal poisiks olnud. Ehk tal küll enam aednikku tarvis polnud, laskis ta ühe venelase eest lahti. Kaasa aitas Eesti nimi, mis sel ajal Venemaal au sees oli.

Esimesel hommikul kui välja läksin, tegid püksid püüli, ei tea mis tööd võhikule antakse. Peameistriks oli seal sakslane Schvarts. See võttis mind oma käealuseks. Olin tal abiks bukettide tegemisel. Üks venelane kandis tarvilikud lilled kätte. Mul olid väikesed lauakesed taskus, mis lille nime kuulsin, kirjutasin lauakesele teatud kohta poti alla. Nii õppisin iga päev tarvitavad lillede nimed lühikese ajaga ära, et tarviduse korral neid ka ise võisin tuua. olin ihu ja hingega töö juures, mis mulle teha anti, kusjuures ikka meister õpetas. loomu poolest on mulle töötamiseks ahvi osavus ja nii tegin kõik

Tiits Otto ja Lepmann Elli pulmad

hästi. Meister oli minuga rahul. Iialgi ei kuulnud ma halba sõna, kuna aga venelaste peale alatasa käratati. Nii tuli sügis, olin kui aednik. Meister pidas must lugu ja usaldas mind. Talveks anti mulle ületalvituda kolm suurt triiphoonet, igauks kahe osakonnaga, soojad ja külmad majad. Ahjud kütsid ja triiphooned kastsid igal õhtul töömehed. Mina olin poisiga üksnes lillede komandos. Meister käis enamasti iga päev ja õpetas, mis ja kuidas teha. See oli üks väärt mees ei iialgi halba sõna. Kõige palavam töö mis algas enne jõulu oli lillede õitsema ajamine. Iga päev oli teatud aeg nendega rassida. Sügisel kauples peremees endale uue aedniku, ühe võrulase, kes kandis meistri abilise nime. Muidugi sellele kui omamaa mehele rääkisin kes ma olen. See oli mees kes eluaeg seda tööd teinud, aga tööks puudus tal osavus. Oli räpakas ja ühe kuu pärast lasti ta lahti. See võrulane lobalõug aga leierdas peremehele ja meistrile kõik ette, et ma valega ennast aednikuna üles olen andnud ja mis ametimees ma enne olin olnud. Arvasin, et nüüd aetakse mind koerapiitsaga minema. Kuid läks hoopis teisiti, mind kiideti, et kui ausalt

ta ennast välja töötas ja üleval pidas. Ei seda poleks teadnud uskuda, tõusin mitme kraadi võrra.

Ära minnes ütles võrulane: "Kui ma hea koha saan, siis kutsun sind endale abiks." Ja ta pidas sõna. Et ta vene keelt ei osanud, siis olin talle kohane ka tõlgiks. Ta sai kevadel Smolenski kubermangu ühe suure mõisa peale ülemaednikuks ja kutsus mind endale abiliseks. Seal oli parem palk ja prii ülalpidamine. Võtsin kutse vastu ja läksin. Sõidukulud olid priid ja tallipoiss vaksalis vastas.

Elu kohta seal ei tohi nuriseda. Elasin meistriga ühes toas, kus ilus mööbel sees. Toit oli sakste köögist, kus mitu rooga korraga. Ühesõnaga: nii toredad toidud iga päev, milliseid enne ega pärast pole saanud. Prii voodipesu, ka ihupesu pesti mõisa poolt. Oli toatüdruk, kes toidud kandis ja toad kraamis. Kalade püügiks olid alalised püüdjad, kalad hoiti järves suurtes paakides, kust neid suure nataga välja võeti. Aasta ringi oli värsket kala ja vähki laual.

Igal hommikul oli mu esimene töö mõisahoones palmimajas palmid ja sakste tubades lilled kasta ning äraõitsenud lilled uute vastu vahetada. Alati pidid neil tubades ja söögilaual värsked lilled olema, muidu oli riid lahti. Ka olid seal alalõpmata peod, mille jaoks toad lilledega dekoreeritud pidid olema. Seal ma oma mao kõige rohkem ära venitasin, suuri lillepotte treppe mööda üles ja alla tirides. Meister oli suur härra, vaatas vaid pealt. Algul meie läbisaamine meistriga oli ilus, aga vähehaaval tekkisid väikesed hõõrumised, mis aga tasahiljukesi suurenesid. Eks mul olnud vahel süüd ka natuke.

Oleksin pidanud pimesilmi kõik nii tegema nagu ta tahtis. Mõnikord oli ka mul oma "mina" ja nii oligi tuli lahti. Paar kolm korda veeretati ta oma süüd härra ees minu peale ja siis oli põhi alt ära ja ma ütlesin ennast päeva pealt ametist lahti. Sõitsin Moskvasse, kus möbleeritud toas elasin. Otsisin ka mööda aiaäärised teenistust, kuid talvisel ajal pole aednikul tööd leida. Viimaks lõppes raha. Viisin juba uued riided pandimajja. Aga teenistust ei olnud ikka veel.

Otto Tiits

Meeleolu oli äärmuseni langenud, ei sõpra ega tuttavat, kelle poole hädas pöörduda. Kirjutasin Eestisse ühele endisele sõbrale, vastus: pole raha. Siis kirjutasin, ehk küll raske südamega, koju isale.

Vahepeal lonkisin mööda linna. Kord Moskva jõe silla pealt alla vaadates juba tegin otsuseks, kui isa kodunt raha ei saada,

siis üks äkiline partsumm ja möödas kõik on. Kord oma möbleeritud toa akna all konutades kuulen korraga muusikat. Teen akna lahti, juut mängib leierkasti. See mõjus mulle nii hästi. Mul oli viimane viis kopikat taskus ja viskasin selle juudile tänuks, et ta mu mõrud mõtted lahti peletas.

Seepeale sain isalt kodust 30 rubla tingimusega, et pean kohe koju sõitma. Nii jäi mul

külm saun tegemata. Otsin oma riided pandimajast tagasi, vaevalt jäi veel sõiduraha Petrogradini, kuhu hilja õhtul jõudsin. Et raha jälle otsas oli, pidin öö uulitsal öövahtide juures tule ääres soojendades mööda saatma. Pakane oli kõva, -35 kraadi. Hommikul vara hakkasin Tsarskoje poole kõmpima, kust sõiduraha Tallinna lootsin saada. Saingi ühe tuttava aedniku, Tedre, käest 60 rubla piletiraha ja sõit läks kohe lahti. Eestis hakkasin sügisel Kurtnasse kooliõpetajaks. Teisel sügisel läksin Keila viinavabrikusse Kulvori juurde viinameistriks õppima. Sel ajal ehitati Venemaal rohkesti viinavabrikuid, kuhu paljud eestlased läksid puskarit põletama, kel aga vene keel suus oli. Ka mul oli see plaan, aga saatus tõmbas sellele kriipsu peale. Viinatöö lõppedes tahtsin suveks Tallinnasse minna, et veel maalriametit juurde õppida, et seda suvel kui viinatöö seisab, kasutada. Sel ajal oli vend Juhan Kaius kooliõpetajaks. Nelipühiks läksin teda külastama. Tema põdes kroonilist peahaigust. Haigus süvenes ja ta suri pühade järel maha. Järgi jäid lesk kolme lapsega. Lesk hakkas mind kohe manguma suveks põllutöödeks abiks. Seal oli sel ajal õpetaja palgaks koolitalu ligi 32 tiinu maaga, millest üle 11 tiinu põldu. Jäin sinna. Minu isa oli väga innukas põllumees ja tahtis seda ka minust teha. Nüüd pead sina venna asemel õpetajaks hakkama, mainis isa, ega sa siin nälga jää. Nii jõudis ta mulle augu pähe rääkida, nii et jäin nõusse. Koht oli tõesti väärtusliku põllumaaga. 1895. aastal kauplesin end Kaiu Salu taha, kus töötasin 18 aastat pingerikkalt, küll koolitöö, põllutöö ja seltskonnatöö suhtes. Püüdsin olla eeskujulik põllumees, uuemaid põllutööriistu ja teadmisi kasutades. Koolitöö pidi selle all sagedasti kannatama. Sellepärast ei soovi ma mitte, et kooliõpetajale antakse suur maa-ala palgaks. See tahest tahtmata on suureks takistuseks koolitöös. Inimene peab ennast kui kaheks lõhkuma. Tahtmata leiad sa ennast mammonaga rohkem seotud olevat. Ma püüdsin küll mõlemas vahva olla. Ka seltsi töösse pidin end rakendama, küll laulukoori juhtides ja pidusid toime pannes. Ikka kaaluvam osa veeretati minu kaela. Kõige rohkem sai lahinguid lüüa volikogus ja peoruumide pärast vallamajas. Oli palju tõrvikuid hulgas, aga iga kord raiusin läbi, sest mul oli ka toetajaid.

Alguses naisin endale kohe majaluku, Hõreda aidamees valitseja tütre. Hakkasin majanduslikult kosuma. Ka lapsi kogus: viis poega ja tütar. Kõige suurem õnnetus tuli, tervis läks halvaks. Põdesin maohaigust, arstid keelasid töö tegemise. Hoidsin sellest ka ühe aasta eemale, aga hakkasin uuesti pihta ja ka haigus tuli tagasi ja nii raskel kujul, et ei võinud enam sirgelt käiagi. Katsusin ühe aasta koha tööd teha, aga see oli tühine katse, hakkas allamäge minema. Viimaseil aastail ehitati Kaiu Ministeeriumi kool ja mina jäin kooli talusse rentnikuks.

Halva tervise pärast kavatsesin talu ära anda ja linna minna. Leidsingi mehe, kes kohe eesõiguse kõige inventariga nõus oli ära ostma. Sain ligi viis tuhat rubla ja kevadel 1913 kolisin Tallinna, kus Pärnu mnt 33 võtsin talurahva poe (sõbra tuba ja hoov) rendile. Algul polnud veel kundesid ja kerge põlve tõttu hakkas tervis kohe paranema. Pikapeale hakkas sõpru juurde tulema ja viimaks oli neid nii palju, et ei jõudnud oma ruumidesse mahutadagi.

Tuli suur maailmasõda, see hakkas viimaks kaupluse peale halvasti mõjuma. Tuli Saksa okupatsioon, viimaks Eesti vabadussõda. Venelased ja sakslased rüüstasid kaubapoed tühjaks. Mul suur pere toita, lapsed käisid keskkoolis. Kapital hakkas kokku kuivama. See ajas vanamehe karvad püsti. 1919. aastal asutasid Märjamaa mehed Vanakõrtsi ühispoe ja kutsusid mind ärijuhiks. Et mul Tallinnas poes midagi teha polnud, siis võtsin 1920. aasta kevadel kutse vastu ja läksin Märjamaale Ühispoe Ärijuhiks. Ühisuse

teenimine läks peagi vastikuks. Olen eluaja õppinud oma peremees olema, aga seal iga poisinolk tundis end suure asjamehe olevat. Kõik seltsi liikmed olid peremehed. Eestseisuse mehed olid nagu kaarnad. Palju asju kadus poest. Arvasin ka, kes näppas, aga teo pealt oli võimatu tabada.

Lääne Maavalitsus kuulutas enampakkumisele Pastika veski, Sulu tellisetehase ja veel palju muudki. Et Märjamaalt himu täis, läksin ka enampakkumisele. Pakkusin mõlemale eelpool mainitud kohale ja mõlemad jäid mulle. Õepoeg Jaan Aasmann tahtis kangesti Pastika veskit, see oli kole viletsas olukorras. Andsingi selle temale üle, sain temalt 20 000 senti. Endale jätsin Tõngi koha 36 tiinu maaga. Põllumaa oli puha söötis, aastat kümme-viisteist sõnnikuta, kurnatud, kraavid umbe aetud. Sinna kolinud, tellisin sugulasi-tuttavaid abiks. Neid tuli mitme paari hobustega ja ühe päevaga kündsid üle poole põllu sööti üles. Seemendasin otra ja kaera, oma jao kartuleid ning juurekraami. Oli hiliskevadine kangesti kuiv aeg. Kevadine künd, savimaa kuivas üles töötades ära, vili ei tõusnud enne üles kui jaagupipäeval, mil vihm tuli. Jäin viljast puha ilma. Töö tehtud, seeme raisatud, see oli algajale suur löök. Kartuleid ja juurvilja sain. Teisel ja kolmandal aastal kordus peaaegu sama häda. Hakkasin põldudele hoolega kraave lõikama, tänu sellele hakkasid põllud vilja kandma. Ilma kraavideta lainetas igal kevadel suur metsavesi üle põldude, vajutades savimaa plingiks mis mõne päevaga kuivas nii kuivaks, et võimatu oli teda peenestada.

Ka kivitööga ei vedanud hästi. Raha vähe, nigel tööjõud. Kõige halvem, tehas kole kõrvalises kohas, halva tee taga, kuhu üksnes talvel ligi pääses. Sügisel oli raha kõige rohkem tarvis – töölistele maksta, mets välja osta, polnud teda kusagilt võtta.

1929. aastal tegin kaks ahjutäit (75 000) kivi, et ometi rahapuudusest välja pääseda. aga siis just kõige suuremasse hätta langesin. Sügisel ostsin 120 000 senti eest metsa ja lasksin valmis töötada, eks talvel saan raha, maksan välja ja vean koju, teine ahjutäis oli alles põletamata. Aga võta näpust. Kui sa oled kord saatuse sõlme sattunud, ära siis looda, et sealt nii hõlpsasti vabaned. Olin kui nõiaringis.

1929. aastal hakkas suur kriisiaeg, mis mitu aastat kestis. Kõigest kuus tuhat kivi sain sellel talvel müüa. Lõpuks jäin isegi haigeks, olin terve talve läbi pikali maas.

Asjaajamine jäi poja Otto hooleks. Aga ta oli imevahva, panga abil puperdas end välja. Neid kive sai neli-viis aastat müüa, aga raha ei näinud ilmaksi sest võlgu oli palju. 1933. aastal sai taluga ostu-müügi leping sõlmitud, see jant kestis kolm-neli aastat. Kui raha määrimiseks oli, siis hakkas asi liikuma. Pojal läks korda kohalikust Ühispangast võlad Pikaajalisse üle viia. Nüüd juba võis hinge tagasi tõmmata. Parema harimise ja väetamise juures hakkasid põllud rohkem vilja kandma. Vilja- ja looma hinnad tõusid ja mõne aastaga olid võlad pankka makstud. Elu läks jälle lahedatesse roobastesse.

Sulu kivitõngis valmistatud "salatorud"

Vahepeal oli aga põllumajandus hakanud ka teises suunas laienema. Minu tervis polnud 1930. aastal olnud raske haiguse järel enam

küllalt kohane raske põllutöö jaoks. Kavatsesin aiandusele üle minna.

1934. aastal hakkasin mulda liivaaukudest jõe kaldale vedama, see oli puhas savipank ja suurt midagi seal ei kasvanud. Ikka koorem koorma otsa, pealt tasaseks ja sõnnikut ka sekka, nii sügavalt kui sahk jõudis läbi künda. Sügiseks olid juba rohujuured pehkinud, kaevasin veel labidaga sügavalt läbi. Kevadel tellisin ETK-st marjapõõsaid. Õunapuud olid oma kasvatatud ja asusin 1935. aastal esimesi puid-põõsaid istutama. Plaanis oli ka puukool asutada. Teised naersid küll mu ettevõtte üle, ega uskunud, kas sellest küllalt teadlik olen. Ma ei lasknud ennast heidutada, vaid töötasin lakkamatu innuga edasi. Talvel uurisin hoolega Aianduse-Mesinduse Käsiraamatut ja 1936 aasta kevadel alustasin puukooliga. Töö oli rängem kui ette arvasin. Iseäranis mullavedu kippus üle jõu minema, seda tuli viia nii viljapuaeda kui ka puukooli. Algul igal kevadel kolmsada ja rohkem koormat. Valmistasin igal kevadel osade kaupa maad ette. Oi küll sai rassida, aga jonn oli visa ja paindumatu. Kõik sordipuud ja põõsad tellisin Tartust Dauguli käest. Korra tellisin ka ETK käest, aga sealt sain kehva kaupa.

Esimene vasikas läks aia taha. Kust vahel õnnetus tabab ei tea aimatagi. Ühel ilusal hommikul kevade poole talve lähen välja ja ehmun – puukool valgendab. Eks jänesed, neetud elajad, olid käinud öösel puukeste peal oma hambaid ihumas. Kaitse oli küll ümberringi, aga lumi tuiskas võrkaia äärde hange. Oli sula vihmaga. Seejärel külm tõmbas hangele koorukese peale ja sealt nad üle traataia puukooli käisidki. Aga neid pidi hea hulk olema, et nad ühe ööga paarsada puud paljaks hõõveldada jõudsid. Lootsin neist kevadel omale käsiraha saada. Aia tegin kohe kõrgemaks. See mind veel ära ei hirmutanud, olin vaid kaks aastat kaotanud. Minu puude ja põõsastega oldi rahul. Isegi kolm auhinda sain puukooli pealt, kaks teist ja ühe kolmanda. See tõstis juba vanameest natuke kõrvust. 1939-41 tuli teine raks. Mida ei saanud jänesed, võttis pakane. Kuid see oli üleüldine ja seetõttu kergem koormat kanda. Aga löök oli ta ikkagi ja andis tunda veel mitu aastat. Kahju oli vähemalt 200 000 senti. Aga inimesel on visa hing, ikka ja jälle sai otsast peale hakatud. Viimaks tuli kõige hullem periood – sõda. Ei olnud saada enam viljapuu seemet ega aluseid, sest emapuud külmusid viimseni. Puukool jäi tühjaks. Ka nõudmine jäi väikeseks, põõsaid peaaegu ei nõutudki enam. Inimesed otsekui tardusid, ei söandanud keegi enam kestvaid tööd teha....

12. juuli 1945. a Jüri Tiits

Jüri Tiitsu mälestused ja elulugu on siin ära toodud peaaegu tervenisti. Kuigi see kõik ei ole otseselt seotud Sulu küla elu-oluga, on tema tegevus ja elutöö enamuses möödunud ja seotud olnud Rapla rajooni piires toimunuga.

Poeg Otto meenutab, et isa on hakanud kodus aiandusega tegelema juba 1928. aastal ja et on olnud tööst nii vaimustatud, et kui kibedal heinaajal palutud vanat hoburehaga riisuma, oli ta kohe pahandanud.

Oma kodusest aiast räägib ta väga tagasihoidlikult. Käisin tema aias sageli ja võin kinnitada, et see oli kolmekümnendate algul üks eeskujulikumaid aedu nii Velise vallas kui ka kaugemal. Seda ilu ja hoolt sõnades edasi anda ei saa, seda oleks pidanud nägema.

Viljapuude- ja marjapõõsaste istikute kaudu said sajad ümbruskonna talude aiad osa tema tööst. Tema panus aianduse arendamisel lähemas ja kaugemas ümbruskonnas oli

väga suur.

Jüri Tiitsu kultuuriline tegevus jätkus ka veel Sulul elades. Aastatel 1923-28 käis ta Sulult hobusega Kasti koolimajas laulukoori juhatamas (10 km). Sellel ajavahemikul võeti osa ka kahest üldlaulupeost.

Jüri pojad Eduard ja Paul panid aluse ka Sulu keelpilliorkestrile, proovid peetigi peamiselt Töngil.

Jüri Tiitsu tütar oli kogu elu Haimre koolis õpetaja.

Jaanuar 1984. a Aleksei Parnabas